

شرکت بورس کالای ایران
(سهامی عام)

پوشته نوسانات نرخ ارز (بازار قراردادهای آتی)

حامد سلطانی نژاد، علیرضا اسریجی، اسد،

جواد فلاح، احمد محمدی، محمد حقانی، ساجد،

حمید شهاب‌الدینی پاریزی

عنوان و نام پدیدآور	:	پوشش نوسانات نرخ ارز: (بازار قراردادهای آتی) / پدیدآورندگان حامد سلطانی نژاد... [و دیگران]؛ [برای]
مشخصات نشر	:	شرکت بورس کالای ایران تهران: مهر نوروز، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	:	۳۱۲ ص:، جدول، نمودار.
شابک	:	۳-۳۲-۷۲۶۱-۶۰۰-۹۷۸: ۲۵۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	پدیدآورندگان حامد سلطانی نژاد، علیرضا ناصرپوراسد، جواد فلاح، احمد محمدی، محمد حقانی نسب، حمید شهاب الدینی پاریزی.
عنوان دیگر	:	بازار قراردادهای آتی.
موضوع	:	ارز - نرخ ها
موضوع	:	ارز - ایران - نرخ ها
موضوع	:	بازار ارز
موضوع	:	بحران مالی - تاریخ - قرن ۲۱ م.
موضوع	:	نوسان های اقتصادی
موضوع	:	بورس
موضوع	:	بورس - ایران
موضوع	:	معاملات آتی ارز
موضوع	:	ملاحظات آتی ارز - ایران
شناسه افزوده	:	سلطانی نژاد، حامد، ۱۳۵۷ -
شناسه افزوده	:	شرکت بورس کالای ایران
رده بندی کنگره	:	HG382 / v. ۹۴
رده بندی دیویی	:	۳۲/۴۰۶۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۱۰۵۳۱۳

نشر مهر نوروز

عنوان: پوشش نوسانات نرخ ارز (بازار قراردادهای آتی)
پدیدآورندگان: حامد سلطانی نژاد، علیرضا ناصرپوراسد، جواد فلاح، احمد محمدی، محمد حقانی نسب، حمید شهاب الدینی پاریزی.
مطراحی گرافیک و صفحه آرایی: انلیه سایاگرافیک
چاپ اول: ۱۳۹۵
شمارگان: ۳۰۰۰ جلد
شابک: ۳-۳۲-۷۲۶۱-۶۰۰-۹۷۸
نشانی الکترونیکی بورس کالای ایران: info@ime.co.ir
قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

فهرست مطالب کتاب

الف.....	فهرست مطالب کتاب.....
خ.....	سخنی با خوانندگان.....
ذ.....	پیشگفتار.....
۱.....	بخش اول: مبانی.....
۳.....	فصل اول: پول و ارز.....
۵.....	مقدمه.....
۶.....	۱- کارکرد پول در اقتصاد.....
۱۰.....	۲- کلیاتی از اندازه بازار ارز.....
۱۸.....	۳- مشتریان بازار ارز.....
۱۹.....	۱-۳- شرکت‌های سهامی.....
۲۰.....	۲-۳- سرمایه‌گذاران نهادی.....
۲۰.....	۳-۳- صندوق‌های پوشش ریسک.....
۲۱.....	۴-۳- مشتریان خصوصی.....
۲۱.....	۵-۳- بانک‌ها.....
۲۲.....	جمع‌بندی.....
۲۳.....	منابع و مآخذ.....
۲۵.....	فصل دوم: انواع نظام‌های ارزی.....
۲۷.....	مقدمه.....
۲۸.....	۱- نظام استاندارد طلا (۱۸۱۹ تا ۱۹۴۴ میلادی).....
۳۱.....	۲- نظام ارزی برتن‌وودز (۱۹۴۴ تا ۱۹۷۳ میلادی).....
۳۵.....	۳- انواع نظام‌های ارزی موجود.....
۳۸.....	۱-۳- نظام ارزی بدون پول قانونی مشخص.....
۳۸.....	۲-۳- نظام نرخ ارز ثابت.....
۳۹.....	۳-۳- نظام میخکوب ارزی متداول.....
۴۰.....	۴-۳- نظام ارزی باثبات.....
۴۰.....	۵-۳- نظام ارزی میخکوب خزنده.....

۴۱	۶-۳- نظام ارزی شبه خزنده
۴۱	۷-۳- نظام ارزی با نرخ مبادله میخکوب شده در محدوده افقی مشخص
۴۲	۸-۳- سایر نظام‌های ارزی مدیریت‌شده
۴۲	۹-۳- نظام ارزی شناور
۴۲	۱۰-۳- نظام ارزی شناور آزاد
۴۳	جمع‌بندی
۴۵	منابع و مآخذ
۴۷	فصل سوم: بحران‌های ارزی
۴۹	مقدمه
۴۹	۱- پایان برتس وود (۱۹۷۳)
۵۱	۲- بانک هرست (۱۹۷۴)
۵۲	۳- بحران اروپا (۱۹۹۱)
۵۳	۴- بحران آسیای شرقی (۱۹۹۷)
۵۳	۵- بحران روسیه (۱۹۹۸)
۵۴	۶- بحران ترکیه (۲۰۰۱)
۵۵	۷- بحران آرژانتین (۲۰۰۲)
۵۶	۸- بحران‌های ارزی در ایران
۵۸	۱-۸- شوک ارزی سال ۱۳۷۲ ایران
۵۹	۲-۸- شوک ارزی سال ۱۳۸۱ ایران
۵۹	۳-۸- شوک ارزی سال ۱۳۹۱ ایران
۶۰	۹- عوامل زمینه‌ساز بحران‌های ارزی
۶۱	۱۰- بازارهای ارز پس از بحران‌ها
۶۲	جمع‌بندی
۶۳	منابع و مآخذ
۶۵	فصل چهارم: نرخ ارز و نقش بانک‌های مرکزی در تعیین آن
۶۷	مقدمه
۶۸	۱- تحلیل عوامل مؤثر بر قیمت ارز
۷۳	۲- علل مداخلات بانک مرکزی در بازار ارز
۷۵	۱-۲- میزان مداخلات بانک‌های مرکزی در بازار ارز
۷۷	۲-۲- چگونگی مداخلات بانک مرکزی در بازار ارز

۷۸	۲-۳- تجربیات مداخلات بانک‌های مرکزی کشورها در بازار ارز
۸۶	جمع‌بندی
۸۹	منابع و مآخذ
۹۱	بخش دوم: بازارهای ارز و ابزارهای مشتقه
۹۳	فصل پنجم: جایگاه ابزارهای مشتقه در بازارهای ارز
۹۵	مقدمه
۹۵	۱- ابزارهای معاملاتی ارز
۹۷	۱-۱- قرارداد نقد
۱۰۱	۱-۲- پیمان‌های آتی
۱۰۷	۱-۳- قرارداد آتی ارز
۱۰۸	۱-۴- اختیار معامله‌ی ارز
۱۱۱	۱-۵- سواپ ارزی
۱۱۳	۱-۶- سواپ نرخ بهره
۱۱۴	۲- انواع بازارهای ارز
۱۱۵	۲-۱- بازار بین‌بانکی ارز
۱۱۵	۲-۲- بازار خرده‌فروشی
۱۱۶	۲-۳- بازار بورسی
۱۱۶	۲-۴- بازار فارکس
۱۲۲	۳- صندوق‌های ارزی
۱۲۴	۴- حجم معاملات بازار ارز بر اساس نوع معامله‌گران
۱۲۸	۵- حجم معاملات بازار ارز بر اساس نوع ابزارهای معاملاتی و سررسید آنها
۱۳۷	جمع‌بندی
۱۴۰	منابع و مآخذ
۱۴۱	فصل ششم: بازارهای معاملاتی ارز در ایران
۱۴۳	مقدمه
۱۴۴	۱- ویژگی‌های کلیدی بازار ارز در ایران
۱۴۷	۲- بازار بین‌بانکی ارزی
۱۵۱	۳- معاملات صرافی‌ها
۱۵۳	۴- بازار سنتی یا غیررسمی ارز تهران
۱۵۵	۴-۱- موقعیت مکانی بازار غیررسمی ارز

۱۵۵	۲-۴- ارکان بازار غیررسمی ارز
۱۵۶	۳-۴- سازوکار تعیین نرخ ارز در بازار غیررسمی
۱۵۷	۴-۴- انواع معاملات ارز در بازار غیررسمی
۱۶۰	۵- بازار مشتقه ارزی در ایران
۱۶۱	جمع‌بندی
۱۶۳	منابع و مآخذ
۱۶۵	بخش سوم: قراردادهای آتی ارز
۱۶۷	فصل هفتم: معاملات قراردادهای آتی در ایران
۱۶۹	مقدمه
۱۶۹	۱- تاریخچه را اندازی اولین قرارداد آتی در جهان
۱۷۱	۲- انواع فعالان بازارهای آتی
۱۷۳	۳- ورود به معاملات قراردادهای آتی در بورس کالای ایران
۱۷۴	۴- وجه تضمین مورد نیاز برای انجام معاملات آتی
۱۷۵	۵- انجام پرداخت‌های مورد نیاز تسویه‌های روزانه
۱۷۸	۶- خطاریه افزایش وجه تضمین
۱۷۹	۷- نمای بازار آتی
۱۸۱	۸- روش‌های خروج از بازار
۱۸۴	جمع‌بندی
۱۸۵	منابع و مآخذ
۱۸۷	فصل هشتم: بورس‌های معاملات آتی ارز
۱۸۹	مقدمه
۱۹۱	۱- جایگاه قراردادهای آتی ارز در نظام مالی جهان
۱۹۳	۲- معرفی بورس‌های برتر دنیا در معاملات قراردادهای آتی ارز
۱۹۵	۱-۲- بورس بازرگانی شیکاگو
۱۹۶	۲-۲- بورس «بی ام اند اف بووسپا» برزیل
۱۹۸	۳-۲- بورس کالا و طلای دوبی
۱۹۹	۴-۲- بورس کالای سنگاپور
۲۰۰	۵-۲- بورس آتی و اختیار روسیه
۲۰۲	۶-۲- بورس چند کالایی هند
۲۰۴	۷-۲- بورس ملی اوراق بهادار هند

۲۰۵	۸-۲- بورس متحد ارز هند
۲۰۷	۹-۲- بورس کره
۲۰۸	۱۰-۲- بورس قراردادهای آتی ارزانتین
۲۰۹	۱۱-۲- بورس ابزارهای مشتقه ترکیه
۲۱۰	جمع‌بندی
۲۱۲	منابع و مآخذ
۲۱۳	فصل نهم: رابطه قیمت‌های نقد و آتی
۲۱۵	مقدمه
۲۱۷	۱- دیدگاه‌های نظری و تجربی مربوط به تأثیر قراردادهای آتی بر بازار نقدی
۲۲۳	۲- شواهد تجربی مربوط به تأثیر قراردادهای آتی سکه طلا بر بازار نقدی در ایران
۲۲۳	۳- بررسی مطالعات گروه اول
۲۲۷	۴- بررسی مطالعات گروه دوم
۲۳۰	جمع‌بندی
۲۳۲	منابع و مآخذ
۲۳۵	فصل دهم: طراحی قراردادهای آتی ارز در ایران
۲۳۷	مقدمه
۲۳۹	۱- سابقه معاملات آتی در ایران
۲۴۱	۲- دلایل و ضرورت‌های راه‌اندازی قراردادهای آتی ارز در ایران
۲۴۴	۳- ملاحظات مربوط به راه‌اندازی قراردادهای آتی ارز در ایران
۲۴۷	۳-۱- اثرات تک‌نرخ نبودن ارز بر بازار آتی ارز
۲۵۳	۳-۲- اثرات عدم تعمیق بازار نقدی و نبود معاملات بین‌بانکی بر بازار آتی ارز
۲۵۵	۳-۳- جایگاه بانک مرکزی در بازار معاملات قراردادهای آتی
۲۵۷	۴- الزامات موفقیت قراردادهای آتی
۲۵۸	۵- طراحی مشخصات قرارداد
۲۵۹	۵-۱- استاندارد دارایی پایه
۲۵۹	۵-۲- حداقل تغییر قیمت هر سفارش
۲۵۹	۵-۳- اندازه قرارداد
۲۶۰	۵-۴- ماه قرارداد
۲۶۳	۵-۵- ساعات معاملات
۲۶۴	۵-۶- وجوه تضمین و دامنه‌ی تغییرات قیمتی روزانه

۲۶۴	۵-۷- سقف مجاز موقعیت‌های معاملاتی باز
۲۶۵	۵-۸- قیمت تسویه نهایی
۲۶۷	۵-۹- نحوه تسویه قرارداد
۲۶۷	جمع‌بندی
۲۶۹	منابع و مآخذ
۲۷۱	فصل یازدهم: بررسی ابعاد فقهی معاملات قراردادهای آتی ارز
۲۷۳	مقدمه
۲۷۴	۱ قراردادهای آتی و ماهیت حقوقی آن‌ها
۲۷۴	۱-۱- انواع ابزارهای مشتقه
۲۷۵	۱-۲- ماهیت حقوقی قراردادهای آتی و پیمان‌های آتی
۲۷۷	۲- بررسی نظر کمیته فقه بورس
۲۷۸	۲-۱- بررسی فروض مختلف
۲۸۰	۲-۲- بررسی راهکارهای نصبی
۲۸۴	۲-۳- بیان نظریه مرجع کمیته فقهی بورس
۲۸۷	جمع‌بندی
۲۸۹	منابع و مآخذ

سخنی با خوانندگان

بازار ارز در ایران که عبارت است از تبادل ریال ایران با واحد پول کشورهای دیگر، به دلیل این که کشف‌کننده‌ی نرخ تبدیل قیمت‌های خارجی به داخلی و بالعکس می باشد یکی از مهم‌ترین بازارها در اقتصاد است و نرخ کشف شده در این بازار بر زندگی تک‌تک ایرانیان از تولیدکننده تا مصرف‌کننده اثرگذار است. البته اهمیت نرخ ارز برای عموم مردم که به صورت مستقیم در معاملات ارز حضور ندارند، ممکن است به لحاظ مفهومی کمی ثقیل باشد. هرچند، پسر از افزایش قابل توجه نرخ ارز در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ حتی غیر متخصص‌ترین افراد در حوزه اقتصاد نیز به اهمیت این متغیر اقتصادی پی بردند، زیرا حتی آنان که در دول مرشد، مسکناس دلار را لمس نکرده بودند نیز متوجه شدند که تغییر نرخ ارز تا چه حد می‌تواند بر زندگی روزمره‌شان تأثیرگذار باشد.

با فروپاشی نظام برنوردی که براساس آن نرخ ارز کشورهای مختلف در مقابل دلار تثبیت شده بود، نظام ارزی شناور مورد دنبال گسترده‌ای در کشورهای دنیا قرار گرفت. این تغییر ساختار باعث به وجود آمدن منشأ، یک جدیدی تحت عنوان تغییرات نرخ ارز برای تصمیم‌گیران شد. مصرف‌کنندگان، تولیدکنندگان و دولت‌ها مجبور شدند که در تصمیم‌گیری‌های خود علاوه بر لحاظ ریسک‌های متعددی که از قبل در اقتصاد وجود داشتند، به دنبال ایجاد ابزارهایی برای پوشش نوسانات نرخ ارز نیز باشند و بازار مشتقات ارزی در پاسخ به این نیاز شکل گرفت.

در کشور ما نیز که نوسانات نرخ ارز در سه دهه اخیر همواره گریبان‌گیر اقتصاد ملی بوده است، نیاز به وجود ابزارهای پوشش نوسانات نرخ ارز همواره از سوی اقتصاددانان و فعالان اقتصادی مورد تأکید بوده است. در این راستا قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی را موظف کرده است که با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار و بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه پوشش نوسانات نرخ ارز را تهیه کرده و به تصویب هیأت وزیران

برسانند. در همین راستا شورای عالی بورس طراحی و راه‌اندازی ابزارهای پوشش ریسک نوسانات نرخ ارز شامل ابزارهای مشتقه را تصویب کرد.

با توجه به مصوبه شورای عالی بورس، شرکت بورس کالای ایران با توجه به تجربه موفق خود در راه‌اندازی اولین و تنها بازار معاملات قراردادهای آتی موفق در ایران، مطالعات گسترده‌ای برای راه‌اندازی معاملات آتی ارز به عنوان یکی از ابزارهایی پوشش نوسانات نرخ ارز که کشورهای مختلف جهان اعم از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه در دسترس فعالان اقتصادی قرار داده‌اند، انجام داد. کتاب حاضر ماحصل مطالعات مذکور است و امیدوارم این کتاب، قفسه بابتی برای آغاز مطالعات بیشتر بر روی ابزارهای مشتقه در بازار ارز باشد. شایان ذکر است که علی‌رغم تلاش وافر در گردآوری و تألیف این مجموعه، با توجه به پیش‌گامی کتاب حاضر در زمینه به کارگیری ابزارهای مشتقه ارزی در ایران ممکن است کتاب حاضر خالی از ضعف و اشکال نباشد. لذا از تمامی مخاطبان این کتاب اعم از اساتید دانشگاه، دانشجویان، تجار، صنعت‌گران، مسئولین بازار پول و سرمایه و سایر تصمیم‌گیران در حوزه ارز، صمیمانه درخواست می‌نمایم که نظرات و اصلاحات خود را منتقل نمایند تا در چاپ‌های آتی کتاب لحاظ گردد.

در پایان لازم می‌دانم از همکاران خود در شرکت بورس کالای ایران آقایان علیرضا ناصربور، جواد فلاح، احمد محمدی، محمد حقانی، سید شهاب‌الدینی، سید مهدی حسینی دولت‌آبادی، عبدالمحمد کاشیان، محبوبه نارویی و رحمان راسته که در تألیف این کتاب نقش بسزایی داشتند تشکر نمایم.

حامی سلطانی نژاد

تهران

اسفندماه ۱۳۹۴

نرخ ارز، مهم‌ترین قیمت و بازار ارز، بزرگ‌ترین بازار مبادلاتی در سطح بین‌المللی و ملی است. تغییر و تحولات این بخش به‌طور مستقیم قدرت رقابت‌پذیری بنگاه‌های داخلی، فعالیت‌های کسب‌وکار در بخش‌های صادرات و واردات، انگیزه‌های سرمایه‌گذاری خارجی در ایران و قیمت‌های داخلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مرور عملکرد بازار ارز در ایران طی چند دهه گذشته نشان می‌دهد که این بازار همواره در معرض شوک‌های شدیدی قرار داشته است. علی‌رغم اینکه بانک مرکزی به نمایندگی از دولت با فروش ارزهای حاصل از صادرات نفت از جایگاه انحصاری و قیمت‌گذاری در این بازار برخوردار بوده است، اما فعالان بازار همواره در معرض ریسک نوسانات این متغیر کلیدی قرار داشته‌اند.

از این‌رو یکی از اهداف اصلی تدوین این کتاب، آشنایی فعالان بازار دسترسی به ابزارهای مناسب جهت مدیریت ریسک نوسانات نرخ ارز است؛ امکانی که در حال حاضر بازارهای مالی ایران از داشتن آن محروم است. این موضوع در حالی است که استفاده از ابزارهای مشتقه و به‌خصوص قراردادهای آتی جهت مدیریت نوسانات قیمت به یک رویه و رویکرد استاندارد در جهان تبدیل شده است. بعد از فروپاشی نظام برتون‌وودز و تسهیل شدن نرخ‌های ارز، بورس‌های مطرح جهان به‌منظور مقابله با ریسک نوسانات نرخ‌های ارز که از مشکلات اساسی وضعیت جدید بود، قراردادهای آتی ارز را به بازارهای مالی معرفی نمودند. از آن زمان تاکنون بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، نسبت به راه‌اندازی قراردادهای مذکور اقدام کرده‌اند. در سال‌های اخیر به‌طور خاص کشورهای در حال توسعه با درک اهمیت این قراردادها به‌عنوان ابزاری برای ساماندهی بازار ارز راه‌اندازی آن را در دستور کار خود قرار داده‌اند که از آن جمله می‌توان به برزیل، روسیه، ترکیه، مکزیک، کره جنوبی، آرژانتین و هند اشاره نمود. رشد روزافزون بازارهای مشتقه ارزی و حرکت کشورهای جهان بدین سمت، از سودمندی این

ابزارها و ارزش افزوده‌ای که آن‌ها برای اقتصاد ملی ایجاد می‌نمایند، حکایت دارد چراکه در غیر این صورت فلسفه وجودی آن در جریان رقابت حذف می‌گردد.

مجموعه رخدادهای چند سال گذشته ایران و دورنمای اقتصاد ایران در سال‌های آتی لزوم پاسخ‌گویی به نیاز بازار به ابزارهای مشتقه ارزی را بیش از پیش نمایان ساخته است. نوسانات ارزی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۱ یک‌بار دیگر توجه همه متخصصان و محققان را به ضرورت مدیریت ریسک نوسانات نرخ ارز جلب کرده است. عقب‌نشینی دولت از فعالیت‌های اقتصادی نیازمند تجهیز بخش خصوصی به ابزارهای لازم جهت مقابله با اثرات جانبی این موضوع با استفاده از نیرنگ و نهادهای بازار است. کاهش درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت، افقی را ترسیم می‌کند که در آن از نقش انحصاری بانک مرکزی در حوزه ارز کاسته خواهد شد. سرمایه‌گذاری خارجی جهت تأمین منابع مالی لازم برای تحقق رشد اقتصادی کشور با توجه به کاهش توان دولت به عنوان بازیگر برتر اقتصادی کشور، نیازمند اطمینان بخشی به سرمایه‌گذاران در زمینه مدیریت نوسانات ارزی است. افزایش حجم تجارت خارجی کشور در سال‌های پیشرو نیز به مفهوم افزایش حجم معاملات ارزی و تشدید نیاز به ابزارهای مدیریت ریسک خواهد بود.

اکنون که یکی از نیازهای اساسی بازار ارز ایران دسترسی به ابزارهای مدیریت ریسک است، لزوم نگارش یک کتاب جامع در خصوص بازارهای ارزی و معاملات مشتقات ارزی به عنوان یک اولویت پژوهشی به خوبی احساس می‌گردد. متأسفانه علی‌رغم اهمیت این موضوع در حال حاضر کتاب و یا نوشتار مناسبی در این زمینه در کشور وجود ندارد. کتاب حاضر با هدف پر کردن خلأهای موجود و به‌طور مشخص، با اهداف ذیل به رشته تحریر درآمده است. هدف اول این کتاب، آشنایی خوانندگان با بازارهای ارز و مبانی آن است. هدف دوم، تبیین جایگاه ابزارهای مشتقه در بازارهای ارز دنیا تعریف گردیده است. هدف سوم،

تجزیه و تحلیل دقیق ابعاد و ویژگی‌های بازار ارز در ایران است. مطالعات اندکی در خصوص ساختار بازار ارز در ایران با وجود اهمیت فراوان آن برای اقتصاد ملی انجام شده است. هدف چهارم این کتاب که به نوعی مهم‌ترین هدف نیز است تجزیه و تحلیل دقیق نکات و ملاحظات است که لازم است در زمینه راه‌اندازی قراردادهای آتی در ایران مدنظر سیاست‌گذاران قرار گیرد. راه‌اندازی موفق قراردادهای آتی علاوه بر دانش و تجربه عملی، به شرایط و پارامترهای خاص وابسته است که لازم است با دقت نظر کامل مورد توجه قرار گیرد. برای نیل به اهداف مذکور شیوه خاصی برای نگارش این کتاب به کار گرفته شده است که در ادامه بدان پرداخته شده است.

شیوه نگارش کتاب

مطالب این کتاب در سه بخش و در قالب یازده فصل نگارش گردیده است.

در بخش اول (فصول یک تا سه) مبانی بازار ارز تجزیه و تحلیل گردیده است. در فصل اول "پول و ارز" خوانندگان با کارکردهای پول و کلیاتی از بازار جهانی ارز (فارکس) از حیث حجم معاملات، شیوه انجام معاملات و مشتقات مالی این بازار آشنا خواهند گردید. فصل دوم به سیر تحولات تاریخی نظام‌های ارزی اختصاص دارد. در این فصل دلایل و چگونگی حرکت نظام ارزی جهانی به سمت نظام ارز شناور مدیون شده توضیح داده شده است. آشنایی با تغییر و تحولات صورت گرفته به درک کارکردهای بازار ارز کمک شایانی می‌نماید. در فصل سوم، بحران‌های ارزی مهم جهان و دلایل شکل‌گیری آن‌ها در بستر تاریخی تشریح گردیده است. بحران‌های ارزی ایران یکی از مطالبی است که در این فصل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. مهم‌ترین نکته‌ای که در خصوص کشورهای درگیر بحران‌های ارزی وجود دارد این است که تمامی این کشورها پس از بحران‌ها به فکر ایجاد

ابزارهای پوشش ریسک ارز افتاده‌اند و در نهایت قراردادهای آتی ارز در این کشورها راه‌اندازی شده است.

در فصل چهارم عوامل مؤثر بر نرخ ارز و دلایل دخالت بانک‌های مرکزی در بازار ارز تشریح گردیده است. در این فصل خوانندگان ضمن آشنایی با دلایل تغییر نرخ ارز در بازار، با نحوه دخالت بانک‌های مرکزی در این بازار آشنا می‌گردند. برای کسانی که در بازارهای ارز فعالیت می‌کنند و یا به این حوزه علاقه‌مند هستند درک دلایل تغییرات نرخ‌های ارز لازم و ضروری است.

در بخش دوم (فصول ۵، ۶ و ۷) ساختار این بازار و ویژگی‌های بازار ارز در ایران به‌طور دقیق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

در فصل پنجم جایگاه ابزارهای مشتقه ارزی در بازارهای جهانی ارز تبیین و انواع بازارهای ارز و شیوه‌های رایج انجام معاملات در این بازارها معرفی گردیده‌اند. با مطالعه این فصل خوانندگان با لایه‌های مختلف بازار ارز و انواع معاملات نقدی، پیمان‌های آتی، اختیار معامله و سوآپ ارزی آشنا شده و کارکردها و وجه تمایز یک از ابزارهای مذکور را فرا خواهند گرفت. در برخی از موارد از مثال‌های فرضی برای تشریح بهتر مطالب بهره گرفته شده است. علاوه بر این در فصل مذکور برای درک اهمیت بازارهای ارزی آمریکایی در خصوص حجم معاملات ارزی در جهان ارائه گردیده است.

راه‌اندازی موفق قراردادهای آتی در وهله اول نیازمند شناخت ساختار بازار نقدی دارایی پایه آن است. به همین دلیل فصل ششم به معرفی بازار ارز در ایران اختصاص داده شده است. در این فصل ساختار بازار ارز در ایران، ارکان بازار، بخش‌های رسمی و غیررسمی آن، نحوه انجام معاملات در بخش غیررسمی و همچنین جنبه‌های رقابتی و انحصاری بازار

مورد تجزیه و تحلیل دقیق قرار گرفته است. مطالب این فصل اطلاعات مفیدی از ویژگی‌های بازار ارز ایران در اختیار خوانندگان قرار می‌دهد.

بخش سوم این کتاب (فصول ۷ تا ۱۱) به قراردادهای آتی ارز اختصاص داده شده است. همان‌طور که نیال فرگوسن اقتصاددان تاریخی دانشگاه هاروارد اشاره کرده است "اولین قدم به سوی درک پیچیدگی‌های نهادهای مالی و اصلاحات علمی و فنی مدرن، یافتن منشأ آن‌ها است". به همین دلیل بخشی از فصل هفتم به خواستگاه تاریخی قراردادهای آتی اختصاص داده شده است. علاوه بر این در فصل مذکور سازوکار معاملات قراردادهای آتی در بورس کالای ایران نیز به عنوان اولین و تنها بازار قراردادهای آتی فعال در ایران توضیح داده شده است. در این فصل نحوه ورود به بازار آتی بورس کالای ایران، شیوه انجام معاملات، سازوکار حساب وجه تضمین و شبیه‌های خروج از این بازار تشریح گردیده است.

در فصل هشتم ضمن تبیین جایگاه قراردادهای آتی در نظام مالی جهان، تجارب کشورهای در حال توسعه در زمینه راه‌اندازی قراردادهای آتی ارز مرور گردیده است. در این فصل مشخصات قراردادهای آتی ارز در کشورهای در حال توسعه به منظور آشنایی با سازوکار قراردادهای آتی و بهره‌گیری از تجارب موجود در این زمینه نیز ارائه شده است.

یکی از موضوعاتی که از زمان راه‌اندازی قراردادهای آتی ارز در جهان محل بحث بوده است نحوه تعامل قیمت‌های آتی و نقدی دارای پایه قراردادی آن است. لذا پس از معرفی مکانیسم معاملات آتی و نیز بازارهای معاملاتی قراردادهای آتی ارز در سطح جهان، در فصول ۷ و ۸، دیدگاه‌های تئوریک موجود در این زمینه و نتایج آخرین مطالعات تجربی مربوطه در فصل نهم مورد بررسی قرار گرفته است. مطالب این بخش نشان خواهد داد که قراردادهای آتی ثبات‌آفرین هستند. در فصل دهم با بهره‌گیری از مطالب فصول قبلی، تجارب کشورهای دیگر و مهم‌تر از تجارب مربوط به راه‌اندازی قراردادهای آتی در ایران ملاحظات و

نکاتی که لازم است در طراحی قراردادهای آتی ارز در ایران مورد توجه قرار گیرد، تشریح گردیده است. در این فصل ضمن مروری کوتاه بر سابقه مطالعات قراردادهای آتی در ایران و ذکر دلایل و ضرورت‌های راه‌اندازی قراردادهای آتی ارز، چالش‌های مربوط به راه‌اندازی قراردادهای آتی ارز در ایران تشریح و راه‌کارهای لازم برای حل این چالش‌ها ارائه گردیده است. چند نرخ بودن ارز، نبود بازار بین‌بانکی و تبیین جایگاه بانک مرکزی در بازار قراردادهای آتی، از جمله مهم‌ترین چالش‌های راه‌اندازی قراردادهای آتی ارز در ایران است. تطابق مشخصات قراردادهای آتی با نیازهای فعالان بازار نقش بسیار مهمی در موفقیت راه‌اندازی قراردادهای آتی ارز و میل آن به اهداف مورد نظر ایفا می‌نماید. بنابراین در ادامه این فصل، خطوط راهنمای اساسی در خصوص طراحی مناسب قراردادهای آتی ارز در ایران ترسیم گردیده است.

و در نهایت فصل یازدهم به بررسی ابعاد فقهی راه‌اندازی قراردادهای آتی ارز در ایران پرداخته است. در این فصل ماهیت حقوقی قراردادهای آتی، ادله شرعی به‌کارگیری قراردادهای آتی و نظر کمیته فقهی سازمان بورس در این زمینه بیان گردیده است.

مخاطبان کتاب

طراحی مطالب این کتاب به گونه‌ای بوده است که سیاست‌گذاران بازارهای پولی و ارزی کشور، فعالان بازار ارز، محافل دانشگاهی و تمامی علاقه‌مندان بازاری پولی و مالی هر یک بتوانند به فراخور جایگاه خود از آن بهره‌مند گردند. از منظر سیاست‌گذاری در این کتاب تلاش گردیده است با تولید یک محصول فکری و بسته سیاستی مطابق با نیازهای کشور و استانداردهای جهانی، یک راهکار عملی جهت ساماندهی به بخشی از چالش‌های بازار ارز ارائه گردد.